

FORMULARZ KWERENDY INSTYTUCJI MUZEALNYCH

Projekt „Muzea w polskiej kulturze pamięci (do 1918 r.): wczesne instytucje muzealne wobec muzeologii cyfrowej”

finansowany ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego
w Ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki 2015.

INFORMACJE OGÓLNE:

Lokalizacja: Miejscowość/ Region / Kraj

Wilno

Tytuł/pełna nazwa instytucji:

Zbiory Cesarskiego Uniwersytetu Wileńskiego: Gabinet anatomiczny

Typ instytucji: muzeum publiczne, zbiory muzealne instytucji lub organizacji (biblioteka, towarzystwo naukowe), kolekcja prywatna

Opis instytucji/skrócony (wg wzoru: typ instytucji, charakter zbiorów):

Gabinet anatomiczny Cesarskiego Uniwersytetu Wileńskiego powstał w oparciu o zbiory Szkoły Lekarskiej w Wilnie i gromadzony był na potrzeby wykładów anatomii normalnej i patologicznej. W zbiorach znajdowały się przede wszystkim preparaty tworzone przez wykładowców i preparatorów gabinetu, część została zakupiona za granicą lub stanowiła przekaz lub dary instytucji lub osób prywatnych. W chwili zamknięcia Uniwersytetu kolekcja liczyła ponad 2000 okazów. Po 1832 r. Zbiory gabinetu zostały włączone do utworzonej w 1832 r. do Akademii Medyko-Chirurgicznej, a po jej zamknięciu (1842) w większości wywiezione do Kijowa. Nieliczne okazy włączono do zbiorów Wileńskiego Towarzystwa Lekarskiego.

Daty działalności / zakres czasowy:

1777 utworzenie Gabinetu Anatomicznego
1781-11-24 utworzenie Wydziału Medycznego
1803-04-04 podpisanie przez cesarza “Aktu potwierdzenia Uniwersytetu wileńskiego”
1803-05-18 ustawa o powołaniu Uniwersytetu Wileńskiego
1808 decyzja o zakupie na potrzeby Anatomikum gmachu dawnej cerkwii Zbawiciela
1815-10-13 oficjalne otwarcie Zakładu Anatomicznego w Anatomikum
1832-05-01 zamknięcie Uniwersytetu
1832 przejście Gabinetu pod zarząd Akademii Medyko-Chirurgicznej
1842 wywóz Gabinetu do Kijowa

Dostępność

Typ relacji instytucji wobec pamięci

--

Rodzaj pamięci

--

Obszar pamięci/ nośnik pamięci/ rodzaj zbiorów

--

DANE INSTYTUCJI :

	OBECNIE	DAWNIEJ
ADRES / SIEDZIBA DANE ADMINISTRACYJNE – województwo/powiat/gmina/ulica/ nr działki, zmiany siedzib (daty); REGION HISTORYCZNY		1777-1807: stare kolegium medyczne, budynek akademii ul. Zamkowa 22 (ob. Pilies 22) 1807: gmach po cerkwi metropolitalnej Spasa [Zbawiciela], przebudowany na potrzeby Anatomikum, (teatru anatomicznego), ob. Cerkiew pw. <i>Przeczystej Bogurodzicy</i> , Maironio 14
DANE KONTAKTOWE TELEFON / EMAIL/ WWW		
GODZINY OTWARCIA		
DYREKTORZY		
ZARZĄDCA		
Budynek muzealny (przekształcenia/nowo wybudowany/zaadoptowany)		

INFORMACJE HISTORYCZNE:

Zmiany w nazwach:

--

Misja muzeum/ założenia kolekcjonerskie/ cele działalności

Gromadzenie okazów i preparatów anatomicznych, stworzenie zbioru pomocnego przy prowadzeniu zajęć dydaktycznych z dziedziny anatomii.

Zakres terytorialny (zawarty w misji muzeum)

--

Założyciele/ właściciele: osoby lub instytucje (podstawowe dane biograficzne lub krótka charakterystyka)

Jakub Briotet 1746-1819 zwany ojcem polskiej chirurgii

Pracownicy: opiekunowie, dyrektorzy, kustosze, muzeolodzy (podstawowe dane biograficzne, ważniejsze osiągnięcia)

Jan Braun uczeń i pomocnik Prochaski w Wiedniu, pierwszy prostektor Gabinetu Anatomicznego “za czasów Uniwersytetu cesarskiego” (1803?), pracował do 1807, w 1807 powołany do Kazania na profesora chirurgii, za jego czasów “przybyły do gabinetu niektóre lepsze wyroby anatomiczne” (Bielecki, 1899-1900, t. I: 138)

Gabryel Holtz, prosektor Gabinetu Anatomicznego w latach 1807-1812, “mniejsze wyrabiał preparaty, ale za to pierwszy w polskim języku zaczął urządzać powtarzania lekcji anatomicznych” (Bielecki, 1899-1900, t. I: 138)

Antoni Kiersnowski medyko-chirurg, od 1812 r. zastępca prosektora, od 1814 do 1820 r. Prosektor “Kiersnowski dobrym był prosektorem, wiele ciekawych zrobił preparatów, a do najciekawszych liczyły się delikatniejsze wyroby kanału słuchowego wewnętrznego” (Bielecki, 1899-1900, t. I: 138)

Adam Bielkiewicz profesor anatomii, prosektor w latach 1820-1831[?]

Organizacje związane z muzeum oraz działające przy muzeum (krótka charakterystyka, najważniejsze postaci, historia, datowanie)

Cesarski Uniwersytet Wileński

Kalendarium (historia instytucji)

Gabinet anatomii (normalnej i patologicznej) został utworzony przy Szkole lekarskiej w Wilnie w 1777 r. Zbiory gromadzone były w tzw. Starym kolegium medycznym, w niewielkim pomieszczeniu gmachu akademickiego. Od 1775 r. wykładowcą był Jakub Brioleć, który wraz z uczniami wykonał pierwsze preparaty. W 1781 r. otwarto Wydział Medyczny co przyspieszyło gromadzenie zbiorów. Obejmowały one preparaty suche i mokre (preparowane). Następcą Briolecia został w 1787 r. Jan Andrzej Lobenwein, który wspierał tworzenie zbiorów gabinetu. Po 1803 r. przy Gabinecie zatrudniano prosektorów, z gabinetem współpracowała także klinika uniwersytecka kierowana przez Józefa Franka (od 1804 r.). W 1808 r. Gabinet został przeniesiony do zaadaptowanego na potrzeby uczelni starym gmach po cerkwi metropolitalnej Spasa (Zbawiciela) pomimo sprzeciwu władz duchownych. Otwarcie tzw. Anatomikum po modernizacji nastąpiło w 1815 r. W 1820 r. Kierownikiem katedry został Wacław Pelikan, funkcję prosektora pełnił Adam Bielkiewicz, który przyczynił się do znacznego pomnożenia zbiorów. Znaczny wzrost zbiorów nastąpił pod koniec lat 20. XIX w. przede wszystkim dzięki zaangażowaniu Bielkiewicza. Po zamknięciu Uniwersytetu w 1832 r. Zbiory przeszły pod zarząd otwartej w tym samym roku Akademii Medyko-Chirurgicznej, a po jej zamknięciu w 1842 r. Gabinet przewieziono do Uniwersytetu św. Włodzimierza w Kijowie, gdzie otwarto Teatr Anatomiczny. Nieliczne eksponaty anatomiczne pozostały w Wilnie, część z nich włączona została do zbiorów Muzeum Starożytności Eustachego Tyszkiewicza, a po jego zamknięciu do Wileńskiego Towarzystwa Lekarskiego.

ZBIORY

Charakterystyka zbiorów (wraz z danymi ilościowymi)

1815: 600 okazów anatomicznych

1827: 755 okazów anatomicznych
1831: 1 434 okazów anatomicznych
1832: 2 769 okazów anatomicznych

Przed 1795: zdeformowane ciało pochodzenia żydowskiego; kilka szkieletów, preparaty mięśni, ponad 30 płodów prawidłowych i patologicznych;

1795: zdeformowane, jednookie ciało przesłane przez inspektora lekarskiego z Mińska, okazy patologiczne z różnych stron kraju

Po 1803: okazy preparowane na Uczelni, m.in. zbiór kości oczyszczonych przez Lobenweina

1810: preparaty patologiczne, zebrane przez Brioteta w klinice chirurgicznej; okazy zakupione po zgonie operatora Schlegla

Po 1812: delikatniejsze wyroby kanału słuchowego wewnętrznego

1813: okazy z warszawskiego gabinetu historii naturalnej Michała księcia Ogińskiego

1815: okazy zakupione w Lipsku; 25 preparatów nastrzykniętych naczyń włosowatych wyk. przez prof. Prochaskę z Wiednia; mikroskop

1820: 25 szt. celniejszych preparatów (wyk. Mianowski Mikołaj); preparaty wykonane przez Rielkiewicza

1822: wiele preparatów patologicznych staraniem Franka przy klinice terapeutycznej wileńskiej różnymi czasami zbieranych

W gabinecie zgromadzono okazy związane z anatomia fizjologiczną (układ kostny, ścięgna, mięśnie, układ naczyniowy, układ nerwowy, organy wewnętrzne, okazy składane: ciało, fragmenty ciała, mumie) oraz anatomia patologiczną (wady ww. układów). Dodatkowo w zbiorach znajdowało się 126 preparatów przeznaczonych do prezentacji w czasie wykładów. Dostarczanie nowych preparatów tworzonych w czasie zajęć było obowiązkiem wykładowców.

Obiekty szczególne (o szczególnym znaczeniu symbolicznym, ważne dla nauki lub sztuki, komentowane, słynne)

Z pamiętnika Siemienowicza: "Jeden z kunsztownie złożonych szkieletów nawet podnosił się na sprężynach ze stołka, na którym siedział, i podawał różnym osobom, które wchodziły do teatru anatomicznego", cyt. Za: Alicja Dzisiejcz, Anatomikum i jego zbiory, "Magazyn wileński", 2018, <http://www.magwil.lt/material.anatomikum-i-jego-zbiory.437.html>

Strategia pozyskiwania zbiorów

Darczyńcy/Fundatorzy/Sprzedawcy (imiona i nazwiska, charakterystyka przekazanych darów/sprzedanych eksponatów; data)

Ekspedycje naukowe organizowane przez muzeum

Transfery zbiorów: data, okoliczności, zakres, ostateczna lokalizacja

1832: Kijów

WYSTAWY I DZIAŁALNOŚĆ POPULARYZATORSKA:

Wystawy stałe

--

Wystawy czasowe

--

Katalogi zbiorów i wystaw oraz przewodniki

--

Inne publikacje (wydawane przez instytucję)

--

Współpraca instytucjonalna (muzea, uczelnie, towarzystwa, administracja itd.)

--

Zasięg działalności (informacje o miejscu pochodzenia zwiedzających, komentatorów, autorów relacji itd.)

--

Zwiedzający (charakterystyka statystyczna, ważniejsze osobistości)

--

ŹRÓDŁA:

Bibliografia

Józef Bieliński, Uniwersytet Wileński (1579-1831), t. I, Kraków: Druk W.L. Anczyca i Sp., 1899-1900 Józef Bieliński, Uniwersytet Wileński (1579-1831), t. II, Kraków: Druk W.L. Anczyca i Sp., 1899-1900 Józef Bieliński, Uniwersytet Wileński (1579-1831), t. III, Kraków: Druk W.L. Anczyca i Sp., 1899-1900 Ludwik Janowski (Tur), Uniwersytet Wileński i jego znaczenie, Lwów: Macierz Polska, 1903 Alicja Dzisiejewicz, Anatomikum i jego zbiory, "Magazyn wileński", 2018, http://www.magwil.lt/material.anatomikum-i-jego-zbiory.437.html

Archiwa / zespoły archiwalne / źródła / inwentarze / księgi gości

--

Zasoby ikonograficzne (opis, lokalizacja)

--

Ciekawe cytaty

“Uniwersytet przyjął w spadku nie wiele i do tego lichotę. [...] Teatr anatomiczny urządzony był w jakiejś starej oranżeryi. Muzeum anatomiczne było tak ciasne, chociaż ubogie pod względem liczby okazów, że nie było miejsca w niem na zajęcia praktyczne” (Bielecki, 1899-1900, t. III: 536)

“Śniadecki pojmował, że studenci medycyny nie mogą się obejść bez teatru anatomicznego, jak również, że prof. Bojanus dla braku odpowiedniego pomieszczenia nie może wyklądać weterynaryi, tem potrzebniejszej nauki, że na Litwie wówczas grasowała zaraza bydłęca, a nie miał kto udzielać pomocy: starał się tedy rektor o zatwierdzenie planów przerobienia Spaskiej cerkwi na teatr anatomiczny i murów metropolitalnych unickich na szkołę weterynaryjną. Kiedy na koniec minister, zatwierdziwszy układ zrobiony o metropolitalne mury, upoważnił Uniwersytet do ich przerobienia, Śniadecki już w lecie 1808 r. krzątał się pilnie około wejścia w posiadanie Spaskiej cerkwi choć w części, bo dotąd jeszcze pozostawała w rękach zwierzchności wojskowej, a tymczasem kazał wznieść teatr anatomiczny, ażeby lekcyje anatomii mogły się zacząć we wrześniu.” (Bielecki, 1899-1900, t. III: 58)

“od r. 1806 poczynając preparata patologiczne, staraniem Józefa Franka, przechowywano w klinice. Preparatów tych liczba pomnożoną została, w szczupłej co prawda ilości, ale za to nader szacownymi okazami, sporządzonymi w szpitalu niegdyś wojskowym św. Ignacego w Wilnie przez biegłego chirurga i nie mniej słynnego intryga Ignacego Wojniczka, przez Ottona Rosseta w r. 1817 i przez innych”. (Bielecki, 1899-1900, t. I: 138)

“Cokolwiek po śmierci Lobenweina przybyło do gabinetu, winniśmy Bielkiewiczowi. Najpracowitsze preparaty, najdelikatniejsze naczynia odrobione były z taką dokładnością i elegancją, że można je było porównywać z najznakomitszym w świecie. Prócz tego Bielkiewicz nadzwyczaj pomnożył liczbę preparatów anatomicznych” (Bielecki, 1899-1900, t. I: 139)

“Uwaga 6. Profesorowie anatomii ciała ludzkiego i zwierzęcego obowiązują się, ażeby przez swych prosektorów corocznie dostarczali do gabinetu niektóre zupełnie przygotowane preparata. W ten sposób utworzy się z czasem przy szkole klinicznej gabinet patologiczny, w którym mają się przechowywać chorobliwe części ciała ludzkiego z ich historią. Na korzyść powyższego gabinetu mogą dla jego wzbogacenia przyczynić się lekarze wolno praktykujący i chirurdowie, przesyłając podobne części ciała ludzkiego, które im się zdarzać będą w praktyce. Oryginał podpisał rektor, H. Strojnowski B. N. Ł.” (Bielecki, 1899-1900, t. II: 253)

“Gabinet anatomiczny postawił na stopie wielkiej doskonałości [Adam Bielkiewicz], a zbiory anatomiczne, według sprawozdania znawców, nie miały sobie równych w Europie. Piękny ten gabinet zabrany został do Kijowa” (Tur, 1903: 91)

UWAGI:

--

OPRACOWANIE:

Autor opracowania:

Aldona Tołysz

Data sporządzenia karty:

--

Wyjazdy studyjne w celu wykonania karty, daty:

--

METADANE* (wypełnia redaktor/moderator portalu)

TYTUŁ (Miejscowość-nazwa instytucji)	
LOKALIZACJA GPS	
KLASYFIKACJE	
DATA UTWORZENIA	
AUTOR WPISU/REDAKTOR/KOREKTOR	
RELACJE	
TAGI	
SYGNATURA	
PRAWA / LICENCJE	